

Горан М. Максимовић

Филозофски факултет Универзитета у Нишу

ДЈЕЛО СИМЕ МАТАВУЉА У ТУМАЧЕЊУ СТАНКА КОРАЋА

Izvorni znanstveni rad

DOI: <https://doi.org/10.17234/9789533792668.09>

Станко Кораћ је написао једну од најпотпунијих монографија о животу и дјелу Симе Матавуља (1852–1908), а објављена је у издању Српске књижевне задруге у Београду (1982). У нашем реферату пажња је управо усмјерена на Кораћев истраживачки приступ и начин интерпретације Матавуљевог дјела. Суштина Кораћевог тумачења почива на укрштању жанровског и библиографско-хронолошког приступа. Прву и најобимнију цјелину обухвата тумачење приповједачког рада: од прве збирке *Из Црне Горе и Приморја* (1888), до постхумно објављене књиге *Немирне душе* (1908). Друга цјелина обухвата тумачење романа (*Ускок*, *Бакоња фра Брне*, *Десет година у Мавританији*), док је у трећој цјелини сагледан драмски рад (*Завјет*, *На слави*). Посебна поглавља су посвећена путописима, ситним књижевним списима, као и недовршеној мемоарској књизи *Биљешке једног писца*. Изразиту истраживачку вриједност представља додатак ове монографије у коме је изложено „Породично стабло Симе Матавуља”.

Кључне ријечи: монографија, интерпретација, жанр, приповијетка, роман, драма, путописи, ситни списи, мемоари, породично стабло

1.0. Међу бројним значајним студијама које су биле посвећене тумачењима књижевног дјела, живота и рада Симе Матавуља (1852–1908), посебно се по свеобухватности издваја монографија Станка Кораћа *Књижевно дјело Симе Матавуља*, која је у коначном облику објављена 1982. године у издању „Српске књижевне задруге” у Београду. „Предат рукопис још 1975. године што отвара питање о разлозима толико дугог чекања за објављивање” (Marinković 2024: 140). Суштина Кораћевог тумачења почива на укрштању жанровског и библиографско-

хронолошког приступа. Жанровски приступ почива на непосредном тумачењу текста и његових поступака, тематских јединица, карактера јунака и разноврсних значења. Библиографско-хронолошки приступ заснован је на контекстуалним чињеницама и укрштању пишевог живота са књижевним дјелом и историјским околностима које су карактерисале раздобље друге половине XIX и почетне деценије XX вијека.

Прву и најобимнију цјелину обухвата тумачење приповједачког рада: од прве и друге збирке објављене на Цетињу под истим насловом *Из Црне Горе и Приморја* (1888, 1889), преко књига *Из приморског живота* (1890), *Са Јадрана* (1891), *Из београдског живота* (1891), *Из разних крајева* (1893), *Приморска обличја* (1899), *Три приповијетке* (1899), *С мора и с планине* (1901), *Београдске приче* (1902), *Живот* (1904), до постхумно објављене књиге *Немирне душе* (1908). У оквиру овога поглавља обухваћене су и четири приповијетке објављене као посебне књиге: *Ново оружје* (1890), *На прагу другог живота* (1895), *Пошљедњи витезови* (1903), *Цар Дуклијан* (1906). Кораћева библиографска и аналитичко-дескриптивна пажња била је усмјерена и на 30 приповиједака које су биле објављене у листовима и часописима 1883–1910. године, од прве приче у *Гласу Црногорца* (1883) са неадекватним насловом „Умјесто уводног чланка”, преко прича „Павина симфонија” (*Коло*, 1901), „Аранђелов удес” (*Српски књижевни гласник*, 1901), „Авемелех” (*Српски књижевни гласник*, 1904), „Гледајући Хамлета” (*Дело*, 1905), па све до прича „Наумова слутња” (*Календар Голуб*, 1908), „Жртве Јосипа Бупана” (*Српски књижевни гласник*, 1908), „Београдска деца” (*Српски књижевни гласник*, 1908), „Свечев лијек” (*Календар Вардар*, 1910).

Друга цјелина обухвата тумачење романа (*Ускок*, *Бакоња фра Брне*, *Десет година у Мавританији*), док је у трећој цјелини сагледан драмски рад (*Завјет*, *На слави*). Посебна поглавља су посвећена путописима, ситним књижевним списима, као и недовршеној мемоарској књизи *Биљешке једног писца*. Изразиту истраживачку вриједност представља додатак ове монографије у коме је изложено „Породично стабло Симе Матавуља”.

У једној од досадашњих најпотпунијих студија о животу, професионалном путу, књижевном и научном раду Станка Кораћа, указано је на

чињеницу да је „уочљива Кораћева процјена да би требало поново валоризовати” Матавуљеве приче из београдског живота, јер не заостају за оним из далматинског и приморског поднебља, као и чињеница да је високо оцијенио „домете оствареног у аутобиографији *Биљешке једног писца*” (Marinković 2024: 141–142).

1.1. У уводној студији Кораћ поред тога што указује на аналитички приступ даје и преглед најзначајнијих чињеница из пищевог живота. Указује на његово рођење у Шибенику (1852), на породично поријекло његових предака који су се у Шибеник доселили из Босанске Крупе, на улогу пищеве мајке у животу породице и посебно формирању његове личности, али и насљеђивању њеног талента за живо усмено приповиједање. Указано је на школовање, а потом и касније учитељевање у Ћеврскама, гдје се упознао са младим правником и каснијим новинарем и српским националним прваком у Далмацији, Савом Бјелановићем. Драгоцјен је и Матавуљев учитељски рад у Исламу Грчком, гдје је упознао грофа Илију Деде Јанковића, потомка гласовитог сердара Стојана Јанковића, који га је први упутио на читање аутентичних књижевника из француске и италијанске књижевности и усмјерио према писању. Поред овога почетног „далматинског раздобља”, цјелокупан Матавуљев животни пут, а затим и његово књижевно дјело, Кораћ сагледава „кроз четири просторно-тематска круга” и указује на „бокељски период” и наставнички рад у средњој поморској школи у Херцег Новом (1874–1881), на „цетињски период” (1881–1889), гдје је предавао у тамошњој гимназији, те на „београдско раздобље” (1889–1908), када је радио у нижој гимназији, у пресбируу Министарства иностраних дела, те када је на крају био слободан књижевник.

Кораћ је указао и на дотадашњу рецепцију Матавуљевог дјела, од позитивних оцјена Јована Скерлића, које су се односиле на далматинску и бокељску тематику, али не и на београдске приче, па све до оцјене Милана Кашанина који је „устао против увријеженог мишљења да београдске приче нису успела дела” (Кораћ 1982: 19). Кораћ афирмативно пише о тумачењу Матавуљевог дјела из пера Вида Латковића, при чему посебно наглашава издвајање анегдоте као полазне основе за причу,

као и обликовање „радње и покрета” на основу којих се изражава психологија јунака. Када је ријеч о Радомиру Константиновићу и његовом довођењу у везу Матавуљевог дјела са карневалском културом, са Раблеом и Држићевим комедиографским јунаком Поментом, Кораћ исказује полемичко становиште и наслањајући се на Бахтиново тумачење епа и романа наглашава следеће:

Матавуљ је доста одмакнут од раблеовске, ренесансне, комичне фамилијаризације човјековог лика баш зато што је његов смијех спољашњи, што тај смијех покреће нас: читаоце, слушаоце, посматраче, публику, а не њих, ликове у дјелу као у ренесансној комедији и у Раблеовом роману.

(Кораћ 1982: 21)

Управо зато што Матавуљево дјело види као умјетност која настаје у објективним околностима, а родно мјесто смијеха види у публици, Кораћ и износи закључак да је „Матавуљев смијех ближи класицистичкој него ренесансној комедији, а поред тога у његовим дјелима нигдје нема трага карневалској игри” (ибид. 22). Кораћ афирмативно пише о бројним другим тумачима Матавуљевог дјела, осврће се на Андрићеве есеје „О мајстору приповедачу” и „На четрдесет година од смрти Симе Матавуља”. Указује на добра тумачења Голуба Добрашиновића, Младена Лесковца и Славка Леовца, као и на компаративно засновано новије тумачење Гвоздена Ерора о везама Матавуљевог дјела са француском књижевношћу, те бартовски утемељена тумачења Душана Иванића у којима се бавио структуром и моделима приповиједања у Матавуљевом дјелу.

2.0. Библиографско-хронолошки приступ у тумачењу Матавуљевих збирки приповиједака омогућио је да Кораћ посебну аналитичко-дескриптивну пажњу усмјери на све уврштене текстове, али је са друге стране такав приступ условио одсуство адекватне синтезе и одређену распршеност у изношењу сличних ставова и честа интерпретативна понављања. Независно од тога, препознатљив је значајан број извршних запажања. На примјер, приликом тумачења приповијетке из црногорског живота „Света освета” указано је на конкретан историјски контекст као основу приповједног заплета. Радило се о 1873. години и доношењу државне уредбе о подјели оружја народу, као и потписивању

уговора са Турцима о узајамном слободном преласку границе. За приповијетку „Бодулица” наглашава да је то прво дјело у којем је Матавуљ тематизовао Боку Которску, те у коме је изградио препознатљиве особине приповједног поступка, као што су обликовање необичних карактера јунака, избор неочекиваних и карактеристичних момената из њиховог живота, као и увјерљиво приказивање друштвеног амбијента, те снажан хумористички доживљај свијета. У том погледу Кораћ на ванредан начин закључује: „Са *Бодулицом* Матавуљ је кренуо на пут да би пронашао великог Матавуља, одличног приповједача и мајстора ситуације, сцене, призора” (Кораћ 1982: 33).

У приповиједи „Пошљедњи витезови”, Кораћ препознаје као средишњи моменат заплета тзв. „моритури мотив” или пропадање богатских породица у приморју, што није била честа књижевна појава у српском реализму. Наведени мотив је био близак хрватским реалистима због друштвених околности и пропадања племићких породица. Полазећи од става Гвоздена Ерора да је Илија Булин „тартаренски јунак”, близак истоименом јунаку француског писца Алфонса Додеа, Кораћа посебно интересује начин на који је Матавуљ преобразио хумористичко у гротескно приповиједање приликом обликовања карактера „хвалисавог војника” Илије Булина и начинио га једним од „најинтересантнијих ликова наше књижевности XIX вијека” (ибид. 51).

Интересантно је указати на чињеницу да једну од најопширнијих Кораћевих анализа добија сасвим скрајнута Матавуљева приповијетка „Сликареве успомене”, из збирке *Са Јадрана* (1891). При томе је нарочита пажња усмјерена на феномен сновиђења и њихових остварења на јави у овој као и у неким другим Матавуљевим приповијеткама („Поварета”, „Водене силе”). Успјешну анализу добила је приповијетка из бокелског живота „Нови свијет у старом Розопеку”, из збирке *Из разних крајева* (1893), у којој је дошло до укрштања аутентичне слике варошког живота, приватних судбина, као што је повратак печалбара из Америке, са јавним догађајима, „редовним и нередовним трзавицама” у животу ове вјерски подијељене заједнице. Све то је додатно усложњено великим политичким реформама у аустријском царству. Кафана „Код Аустрије”, као и каснија кафана „Нови свијет”, уз један мали градски трг

постају позорница на којој се одвијају различити догађаји и судбине, а Матавуљ их обликује укрштањем вјештог приповиједања са упечатљивим дијалозима, те прожимањем озбиљне и смјехотворне слике свијета. Кораћ нарочито издваја упечатљиву галерију јунака, Бепо, Манде, Амруш, Тереза, Ћирафа, Зането, који су „врло увјерљиви и сваки је самостална физиономија” (Кораћ 1982: 82).

Важно је указати и на неке по нашем суду погрешне Кораћеве оцјене. На примјер, приповијетка из бокељског живота „Догађаји у сеоцу”, из збирке *Приморска обличја* (1899), означена је као „једна од слабијих Матавуљевих приповиједака” (Кораћ 1982: 99), а заправо се ради о изузетном приказивању животних судбина поморских капетана који су након одласка у поморску пензију доживљавали своју „нову младост” на копну и истовремено живјели у свијету бујних морепловачких успомена. Са друге стране, неке од најуспјешнијих анализа Кораћ је дао у приказу антологијских Матавуљевих приповиједака „Поварета” и „Пилипенда”, из збирке *С мора и са сува* (1901). Најприје указује на нова естетска схватања и артизам у српској књижевности на почетку XX вијека, а управо се приповијетка „Поварета” истицала сажетошћу и савршенством форме у коме су се укрштали беспрекорни описи и дијалози, тако да није чудно што је објављена на челу првог броја *Српског књижевног гласника*. У приповијечи „Пилипенда”, поред беспрекорне сажетости форме, Матавуљ је отворио крупна етичка питања, попут онога о борби српског народа у Далмацији за очување свог вјерског а тиме и националног идентитета. Таква чврстина главног јунака Пилипа Бакљине у вријеме глади „личи на легенду, и Матавуљ стварну слику индивидуалног понашања подиже до нивоа легенде. А оно што је у легенди, то је за примјер, то је узор, за тим треба тежити, то је вјечна прича” (Кораћ 1982: 124). Интересантно је да Кораћ изводи сљедећи даљи закључак:

Тај корак од социјалног фатума до онтолошке мисли учиниће највећи Матавуљев књижевни сљедбеник у Далмацији – Владан Десница. Пејзаж као мисао о егзистенцији и као расположење независно од социјалног или политичког фатума видјећемо код Деснице. (ибид.)

Приликом интерпретације приповијетке „Аранђелов удес”, из збирке *Живот* (1904), у којој је приказан београдски живот, усмјерена је пажња на морални удес главног јунака. Кораћ указује на чињеницу да је „посматрање” један од најважнијих умјетничких чинилаца у Матавуљевом приповиједању и да је управо у овом дјелу доживјело праву кулминацију. У томе смислу му се учинила као веома интересантна и утемељена тврдња Милана Кашанина да је ова приповијетка „савршена психолошки и сценски”, те да иде у ред „десет најбољих прича написаних на српском језику” (Кораћ 1982: 158).

Међу „осталим приповијеткама”, које су штампане у листовима и часописима и нису уврштене у посебне приповједачке збирке, Кораћ посебно издваја „Преображења” и „Ђукана Скакавца” и констатује да су овдје досегнути „најдубљи продори у ликове” (ибид. 198). За приповијетку „Ђукан Скакавац” наглашава да „спада у ред неколико најмрачнијих приповиједака у српској књижевности прије Андрића”, те да „неке њене сцене имају замах и дубину значајних сцена у романима Достојевског” (ибид. 202).

У закључку поглавља које је посветио Матавуљевом приповједачком раду, Кораћ наглашава да је овај сегмент књижевног рада показао велики „распон људских могућности и интереса”, као и „невјероватну сложеност свијета”, што сврстава Матавуља у „темеље највиших и најширих остварења у српској књижевности”. У том контексту, истиче да „неће претјерати” ако „по ширини захвата” назове Матавуља „српским Балзаком”, те да устврди како такву „тематску ширину није досегао ниједан писац осим Андрића” (ибид. 231).

3.0. Кад је ријеч о романескном Матавуљевом раду, поред романтично-историјског заплета у *Ускоку*, те пародично-сатиричног казивања у *Десет година у Мавританији*, с правом је највише пажње посвећено *Бакоњи фра Брни*. Кораћ полази од тезе да „једва да има који славнији роман у цијелој српској књижевности о коме се толико говорило и који је побуђивао толике гласове, али га ниједан озбиљан глас није оспорио као умјетничко дјело” (Кораћ 1982: 251). Интересује га како је Матавуљ „превазишао калупе дословног реализма и написао дјело које

живи до данас”, тако да у том погледу превасходно трага за приповједним поступцима, за начинима обликовања романескне композиције, за обликовањем индивидуалних и колективних јунака, за предочавањем цјеловите друштвене слике свијета, као и за идејном основом дјела. Посебну вриједност чини „хумористички колорит” овога дјела који се читава и у карактеризацији јунака и њихових међусобних односа, као и у богатој језичкој равни, у неочекиваним заплетима и обртима у приповиједању. Посебно је у композиционом погледу наглашен значај почетног анегдотског заплета који је груписан око казивања о томе „како је Пјевалица излијечио фра Брну”, а затим је указано на новелистичко степенасто проширивање романескног заплета и сагледавање живота у манастиру и изван манастирских зидина, као и народа обију вјера, православне и католичке, који је живио у Далмацији у првој половини и средином XIX вијека. У том иницијалном анегдотском заплету налазила се сама срж драме на којој је почивало обликовање цјелокупног романескног свијета.

Када је ријеч о Матавуљевој изванредној карактеризацији јунака, Кораћ нарочито издваја лик Букара и наглашава да је то „непоновљиво лице у српском роману” (ибид. 275). Урадио је Кораћ на успјешан начин и упечатљив коментар претпоследњег, једанаестог поглавља романа, под насловом „Двије силе којима подлијежу људи”, наглашавајући да се ради о „љубави и смрти” као основним покретачима свих људских хтијења и амбиција.

4.0. Говорећи о драмском Матавуљевом раду, који је почивао на дјелима *Завјет* (1897) и *На слави* (1904), Кораћ наглашава да поред приповједачког и романескног рада, пуну пажњу заслужују и остали текстови, попут поменуте двије драме, путописних записа, као и низа веома успјешних књижевних огледа. Говорећи о драми *Завјет*, Кораћ указује на блискост овога драмског заплета са каснијом *Дубровачком трилогијом* Ива Војновића. Други драмски текст *На слави* сагледан је као „шаљива игра” из београдског живота везана за славске никољданске дане.

Познато је да је Матавуљеве путописе према просторно-тематском критеријуму могуће посматрати кроз четири цјелине. Прву чине

путописи из домаћих крајева (*Бока и Бокељи, Успомене са Скадарског језера, Бијели фратар из Дубровника*). Другу цјелину чине путописи са Леванта (*Врата од Леванта, Леванат*). Трећу цјелину чине путописи из Италије и са француске медитеранске обале (*Необичан гост у Петрову дому, Ривијера*). Четврту цјелину чине путописи са Сјеверног мора (*Преображења, Три недеље на мору*). Сродни са објављеним путописима су и кратки дневнички записи (*Путовање у Далмацију 1901. године, Путовање у Беч 1901. године, Путовање у Далмацију 1902. године, Путовање у Ницу 1903. године*), као и дијелови аутобиографско-мемоарских *Биљежака једног писца* (1898–1903). То се прије свега односи на пето поглавље овог дјела у којем Матавуљ описује путовање и боравак у Милану и Паризу (од љета до зиме 1882. године), као пратилац црногорских ђака који су били упућени на школовање у тамошњим војним академијама.

Кораћева аналитичка пажња посвећена је Матавуљевом путописном казивању и његовим блискостима са приповједним поступком или начину на који се „путопис претвара у причу” (Кораћ 1982: 275). У том смислу су издвојене неке битне особине, попут наглашавања карактера „извјештаја у коме се мијешају подаци, описи, цитати, личне импресије и лични умјетнички и културно-историјски судови” (ибид. 313), попут казивања о занимљивим доживљајима са путовања, попут карактеризације необичних људи које је сусретао на тим путовањима, али и попут потпуно оригиналних описа покрајина и простора које је упознао приликом тих путовања. У путопису *Бока и Бокељи*, наглашен је етнографски моменат, што је овом дјелу дало карактер путописне студије о историји и географији овога простора, о етнографији и фолклору, о етнопсихологији и језику, о поморској привреди, а изнад свега о изразитом бокељском „српству”. „Очигледна је Матавуљева одушевљеност Боком, какву неће показати ни према једном крају у коме је живио, почевши од Шибеника, Ћеврсака, Ислама Грчког, па до Цетиња, Зајечара и Београда” (ибид. 311).

Детаљна Кораћева аналитичка пажња посвећена је и Матавуљевим *Биљешкама једног писца*, које су у наставцима објављиване у *Летопису Матице српске* (1898–1903), али су остале недовршене. Кораћ

наглашава да ово дјело има „више мемоарски него аутобиографски карактер”, те да као такво представља „драгоцјен извор за културну и политичку историју Далмације и Црне Горе, као и за упознавање пишевог књижевног развоја” (Кораћ 1982: 351). Истакнуте су личности оних Матавуљевих учитеља или пријатеља који су оставили велики утицај на формирање његове личности, попут Стјепана Бузолића из Задра, Саве Бјелановића из Ћеврсака, као и Илије Деде Јанковића из Ислама Грчког. Указано је на значај који је на Матавуљево сазријевање као човјека и као књижевника имао долазак у Херцег Нови и Боку Которску. Посебно се то односило на упознавање са изворним српским језиком, као и потпуно аутентичним и непомућеним бокељским српством. Кораћ указује и на бројне блискости Матавуљевог мемоарско-аутобиографског дјела са његовим приповијеткама и романима, што се нарочито препознаје у дјелима из Боке Которске, попут „Бодулице”, „Новог свијета у старом Розопеку”, „Љубав није шала ни у Ребесињу”, „Др Паоло”, „Ђуро Кокот”, али и у дјелима из Црне Горе, а посебно са пародичним романом *Десет година у Мавританији*.

4.1. Матавуљеви ситни списи, а међу њима прије свега, некролози, књижевни прикази и оцјене, такође су били предмет детаљног Кораћевог описа и тумачења. Међу некролошким текстовима посебно су издвојени „Говор при погребу Илије грофа Јанковића” (*Народни лист*, број 24, Задар, 1874), као и посебни чланак „Опис сахране конта Илије Јанковића” (*Народни лист*, број 26, Задар, 1874). У *Гласу Црногорца* на Цетињу (1885), а потом исте године и у *Српском листу* у Задру, Матавуљ је објавио чланак „Одлазак Павла Аполоновича Ровинског”, у коме је одао признање за седмогодишњи боравак у Црној Гори овога великог руског научника, а затим и за етнографска и географска истраживања урађена за то вријеме на простору Црне Горе. Указано је и на запажени некролог који је Матавуљ објавио у *Летопису Матице српске* (1904), поводом смрти Антона Павловича Чехова. Затим, такође у *Летопису Матице српске* некролог поводом смрти Стевана Сремца (1906), а наредне године у *Бранковом колу* и некролог поводом изненадне смрти Павла Марковића Адамова (1907).

Међу књижевним и естетичким расправама у којима је долазило до изражаја Матавуљево схватање умјетности посебно су издвојени чланци „У спомен Манцонију” (*Црногорка*, 1885) и „Тенова филозофија” (*Дело*, 1895), затим предговор *Исландском рибару* Пјера Лотија, који је у српском преводу објављен у Српској књижевној задрузи (1899), као и постхумно објављено предавање „Женске главе у *Горском вијенцу*” (*Књижевни југ*, 1918). Овдје укратко наглашавамо начин на који је Станко Кораћ објаснио Матавуљево разумијевање Манцонијевог дјела, посебно романа *Вјереници*. Огледа се то у издвајању чињенице да је Матавуљ читао *Вјеренике* као узорито дјело зато што су „изграђени по узору на историјски роман Валтера Скота”, што су „у пјесничком смислу дубљи од Скотових романа”, али и зато што су одиграли и велику улогу у „васпитању књижевног укуса” и развијању читалачке културе на простору Далмације у другој половини XIX вијека. Кораћ нарочито издваја Матавуљеву примједбу да „читаоци живе са ликовима и судбинама Манцонијевог великог романа” (Кораћ 1982: 322–323).

Посебну Кораћеву пажњу завриједило је и једно Матавуљево писмо упућено Марку Цару, објављено у *Бранковом колу* (1903), због тога што су у њему „истакнуте двије ствари битне за сваког књижевника: везаност за завичај, за земљу, и дубоко осјећање националне припадности” (Кораћ 1982: 340). Као један од „најзначајнијих Матавуљевих теоријских текстова” (ибид. 336) издвојен је оглед „Непријатељи уметности”, који је настао у облику предавања саопштеног 22. маја 1894. године у корист Фонда за подизање споменика упокојеном пјеснику Војиславу Илићу, а први пут је објављен у *Војслављевој споменици* (1895). Кораћ наглашава да у овој расправи „Матавуљ брани друштвену улогу књижевности”, као и „љепоту њених облика”, тако да му је суштински био „далек цијели тај позитивистички покрет друге половине XIX вијека и Светозар Марковић заједно с тим покретом” (ибид. 337–338).

Посебно је указано на једну Матавуљеву ликовну критику, објављену у *Бранковом колу* 1900. године, под насловом „Долазак цара Душана у Дубровник”, а посвећену чувеном сликарском платну Марка Му-

рата. Слика је намјенски урађена за „Париску изложбу” (1900), а приказује како цар Душан са пратњом долази у Дубровник и како га дочекују бројни грађани. Матавуљеве критичке импресије утолико су интересантније што су формиране „из свијести другог” или из могуће перспективе француске публике (ибид. 344).

4.2. Нагласили смо у уводном дијелу нашег огледа да посебну вриједност Кораћеве монографије о Матавуљу представља „Додатак” у коме је урађено „Породично стабло Симе Матавуља” од Георгија Матавуља, који је рођен на Косову код Книна 1774. године, па све до књижевника Симе Матавуља и његове браће и полубраће, који су живјели у XIX и на почетку XX вијека. Наведене податке, како то наглашава Станко Кораћ, „прикупио је Данило Трива из Шибеника” (Кораћ 1982: 416).

5.0. Можемо на крају нашег аналитичког описа Кораћеве монографије о Сими Матавуљу и његовом књижевном дјелу извести сљедећи закључак. Ради се о најпотпунијој и најцјеловитијој анализи књижевног дјела овога књижевника, као што се ради и о исцрпном увиду у дотадашњу књижевноисторијску и књижевнокритичку рецепцију тог дјела у српском и јужнословенском контексту. Кораћ посматра Матавуљево дјело најприје из биографско-библиографске перспективе, а затим у аналитичко-дескриптивној равни свој приступ темељи на актуелним теоријско-методолошким оквирима структуралистичке оријентације, у најширем значењу тога појма (В. Шкловски, М. Бахтин, Р. Барт, Џ. Принс, П. Лабок, Џ. Форстер, М. Бекер, А. Флакер и др). Захваљујући томе постигао је двије равноправне аналитичке перспективе, контекстуалну и текстуалну, а Матавуљев живот и дјело сагледао као јединствени умјетнички тоталитет у коме је створена врхунска илузија истинитости, а самим тим и увјерљива слика књижевног свијета.

Литература

Кораћ, Станко. 1982. *Књижевно дјело Симе Матавуља*. Српска књижевна задруга. Београд.

Marinković, Dušan. 2024. *Nalaženja Stanka Koraća – Otpor institucionalnoj asimilaciji*. SKD „Prosvjeta”. Zagreb.

DJELO SIME MATAVULJA U TUMAČENJU STANKA KORAĆA

Sažetak

Stanko Korać je napisao jednu od najpotpunijih monografija o životu i djelu Sime Matavulja (1852–1908), a objavljena je u izdanju Srpske književne zadruge u Beogradu (1982). U našem referatu pažnja je upravo usmjerena na Koraćev istraživački pristup i način interpretacije Matavuljevog djela. Suština Koraćevog tumačenja počiva na ukrštanju žanrovskog i bibliografsko-hronološkog pristupa. Prvu i najobimniju cjelinu obuhvata tumačenje pripovjedačkog rada: od prve zbirke *Iz Crne Gore i Primorja* (1888) do posthumno objavljene knjige *Nemirne duše* (1908). Druga cjelina obuhvata tumačenje romana (*Uskok, Bakonja fra Brne, Deset godina u Mavritaniji*), dok je u trećoj cjelini sagledan dramski rad (*Zavjet, Na slavi*). Posebna poglavlja su posvećena putopisima, sitnim književnim spisima, kao i nedovršenoj memoarskoj knjizi *Bilješke jednog pisca*. Izrazitu istraživačku vrijednost predstavlja doatak ove monografije u kome je izloženo „Porodično stablo Sime Matavulja”.

Ključne riječi: monografija, interpretacija, žanr, pripovijetka, roman, drama, putopisi, sitni spisi, memoari, porodično stablo

THE WORK OF SIMA MATAVULJ INTERPRETED BY STANKO KORAĆ

Summary

Stanko Korać wrote one of the most complete monographs on the life and work of Sima Matavulj (1852–1908), and it was published by the Serbian Literary Association in Belgrade (1982). In our paper, the attention is precisely focused on Korać's research approach and the way of interpreting Matavulj's work. The essence of Korać's interpretation rests on the intersection of genre and bibliographic-chronological approaches. The first and most extensive unit includes the interpretation of narrative work: from the first collection *Iz Crne Gora i Primorja* (1888), to the posthumously published book *Nemirne duše* (1908). The second part includes the interpretation of novels (*Uskok, Bakonja fra Brne, Deset godina u Mavritaniji*), while the third part examines the dramatic work (*Zavjet, Na slavi*). Special chapters are devoted to travelogues, small literary writings, as well as the unfinished memoir *Bilješke jednog pisca*. The addition of this monograph, in which the “Porodično stablo Sime Matavulja” is presented, is of significant research value.

Keywords: monograph, interpretation, genre, short story, novel, drama, travelogues, small writings, memoirs, family tree